

A-17909

17

Duplum

PÕLLUMAJANDUSLIKKE
NÕUANDEID KOLHOOSIDELE

V. NURMSALU

KOLHOOSI KANALA

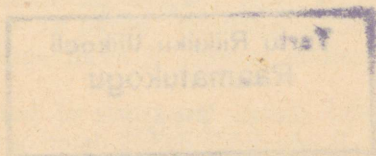
A-17909
17

Duplum

PÕLLUMAJANDUSLIKKE NÕUANDEID KOLHOOSIDELE

V. NURMSALU

KOLHOOSI KANALA

RK

POLIITILINE KIRJANDUS

TALLINN 1949

SISUKORD

Kolhoosi kanala	3
Vanade hoonete ümberkorraldamine kanalaks	3
Kanala asukoha valik	4
Kanala suurus	5
Kanala ehitusmaterjal ja ehitusviis	6
Kanala valgustamine	8
Kanala õhuvahetus	10
Käigud ja uksed	12
Soojus ja ahjud	12
Kanala ruumid	12
Kanala sisustus	15
Magamisõrred ja sõnnikulava	19
Supelkastid	20
Söödanõud	21
Kanakoplid	22

2

Vastutav toimetaja I. Jürisson

Tehniline toimetaja E. Plaks

В. Нурмсалю. Колхозный курятник

На эстонском языке

Ladumisele antud 9. VIII 1949. Trükkimisele antud 25. VIII 1949. Paber 56×79 sm ¹/₁₆. Trükiary 4000. Trükipoognaid 1,5. MB-06800. Tellimise nr. 1797. Trükikoda „Ühiselu“, Tallinn, Pikk tn. 40/42.

Kolhoosi kanala

Kõikjal on asunud kolhoosid kanafarmide organiseerimisele. Tuhandeid tibusid on ostetud haudejaamadest ja väga palju on hautatud kolhoosi kanadega. Kuna meie kolhoosid on alles ülesehitustöö järgus, ei ole paljudes kolhoosides veel korralikke kanalaid. Kanafarmi edukus sõltub suurel määral kanade ruumidest, seepärast tuleb kolhoosides kanalate ehitamisele suurt rõhku panna.

Suvel ei ole kanadele nende ruum nii suure tähtsusega kui talvel. Suvel lepivad kanad kergete suvemajade ja katusealustega, mis annavad neile varju vihmasadude ja tuulte eest, sest suvel viibivad nad suurema osa ajast väljas ja koplites.

Talvel on aga olukord teine, sest siis viibivad kanad ruumis vähemalt kuus kuud. Kui tahame kanadelt ka talvel toodangut saada, tuleb hoolitseda eelkõige selle eest, et nende ruum vastaks kanade pidamistingimustele. Ilma korraliku kanalata ei mune kanad talvel ka parima söötmise ja hooldamise juures; samuti on kanade tervislik olukord sõltuv nende ruumidest.

Korralikult ehitatud ja sisustatud kanala hõlbustab ka lindude hooldamist ning hoiab kokku tööjõudu. Kanala ehitamise kulud on kolhoosi kanafarmi asutamisel põhilisi kulusid, seepärast peab tõsiselt tähelepanu osutama kanala tüübi, ehituskoha ja ehitusmaterjalide valikule, et kanala saaks vastupidav ja praktiline ning oleks odav.

Vanade hoonete ümberkorraldamine kanalaks

Kanala soetamisele asudes tuleb võimaluse korral olemasolevaid hooned kanalaks ümber ehitada. Kolhoosides on sageli hooned, mida täielikult ei kasutata. Vanad elu- ja rehetoad,

mida ei kasutata enam inimelamutena, on võrdlemisi väikeste kuludega kanalaiks ümber korraldatavad. Nende ümberkorraldamistöö seisab ainult akende pindala suurendamises, ventilatsiooniseadme ja väljapääsukäikude tegemises.

Ka aidad ja kuurid võib kanalaks ümber ehitada, kui neid ei kasutata täielikult. Nende ümberehitamine on kulukas, kuid tuleb siiski palju odavam uute kanalate ehitamisest. Ümberehitatava hoone hõredad seinad tuleb seestpoolt laudadega vooderdada ning voodri ja vana seina vahe täita turba- või saepuruga; lagi katta laudvoodriga või muuta mulla või savikattega soojapidavaks ning teha seintesse kanala nõuete kohaselt ukсед, aknad ja kanadele väljapääsukäigud.

Kanalaks võib kasutada ka lauda- ja muude hoonete pealseid. Vastava ümberehitusega tehakse hoonepalne kindlaks ja soojapidavaks. Selleks lüüakse katusealune ja otsa seinad seestpoolt laudadega ja vahe täidetakse mõne täitematerjaliga. Hoone lagi, mis jääb kanala põrandaks, kaetakse savivõi mullakorruga, mille peale ehitatakse laudpõrand, et lauda õhk kanalasse ei pääseks.

Hoone hommiku- või lõunapoolsesse otsa tehakse valguse saamiseks nii suur aken, nagu seda nõuab ruumi suurus ja võimadab seina ulatus. Kui sellega nõutavat valgust ei saavutata, ehitatakse lisaaknaid ka katusesse.

Allakäimiseks tehakse kanadele trepid. Trepiks kasutada 25—30 sm laiust lauda, millele on risti peale löödud umbes 2 sentimeetri laiused ja kõrgused liistud 10-sm vahedega. Kuna tuuliste ja vihmaste ilmadega kanadel käimine niisugust treppi mööda on raskendatud, siis kaetakse trepp pealt ja külgedelt hõredalt löödud laudadega (et valgust kinni ei kataks). Trepp asetatakse umbes 45° kalakuga.

Kui kolhoosis neid võimalusi kasutada ei saa, tuleb ehitada uus kanala.

Kanala asukoha valik

Kanala ehitamisele asudes tuleb hoolikalt valida kanala asukoht, mida saab küll teostada uute kanalate ehitamisel, vähem aga vanade ruumide ümberkorraldamisel kanalaks.

Kana on koduloomadega võrreldes kõige tundlikum niiskuse

suhtes, seepärast tuleb kanala asukohaks valida kuivem maa-ala, mis ei kannata kõrge põhjavee all. Märjale maale ehitatud kanalad ei ole võimalik kuivana hoida ka kõige parema isolatsiooni ja õhuvahetuse juures. Niisket kanalad ähvardab ka mädanemise oht, eriti saepuruehituse puhul. Kui kuivemat kohta kanala ehitamiseks ei leidu, tuleb põhjaliku kraavitamise ja dreanaažiga niiskus kõrvaldada.

Kanalaga otsesesse ühendusesse (soovitav kanala lõunapoolsesse külge) tuleb rajada avar kanakoppel. Koplilis ei kõlba märg ega niiske maa, sest seal sigineb haigusttekitavaid pisi- kuid ja soolteparasiite. Kanakopli rajamisel peab arvestama ka tuulevarju võimalusi, istutades vajaduse korral kanakop- litesse puid ja põõsaid ning põhjapoolsesse külge heki.

Kanakopli mulla liikidest on parimad kruusa- ja liivmulla- maad. Eriti on tähtis, et koplilis oleks hea rohukasv.

Kui kanala läheduses on lahtisi veekogusid, ei tohi kanakop- lid nendeni ulatuda, sest seal söövad kanad vesikiile, tigused, maisitikaid, kes kannavad parasiitide vahevorme, tekitades kanadele munajuha-põletikku.

Kana vajab rohkelt valgust ja päikest, seepärast ehitat- tagu kanala aknad lõunapoolsesse külge või kagusse. Kui mõne hoone ümberehitamisel kanalaks ei ole võimalik ehitada aknaid lõuna- või kagupoolsesse seina, võib neid ehitada ka idasse ning äärmisel juhul läände, mitte kunagi aga põhja poole.

Kanala suurus

Uue ehitatava kanala suurus oleneb plaanilisest kanade arvust. Meie oludes võib arvestada 1 m² põrandapinna kohta 2—3 kana. Iga kana kohta peab kanalas olema keskmiselt 0,7—0,8 m³ õhku. Neid andmeid tuleb tingimata kanala ehitamisel ja neisse kanade paigutamisel arvestada.

Kanala ei või olla laiem kui 6—7 m, sest vastasel korral ei valgusta päikesekiired ehituse sisemust küllaldaselt. Kanala pikkus oleneb farmis peetavate kanade arvust. Suured kol- hoosi kanalad ehitatakse isegi 60—70 m pikad, kuid need jaotatakse siis osakondadesse. Ühte osakonda ei paigutata mitte

rohkem kui 250—300 kana. Igal osakonnal peab olema omaette väljapääsu võimalus. Haudeperioodil, kui võetakse kanalidelt haudemune, moodustatakse parematest kanaldest sugurühmad, milledes on 12—15 kana ja üks kukk. Sugurühmadele varutakse eraldi ruumid, mis on üldiselt suuremad, arvestades 2 kana 1 m² kohta.

Kanala ehitusmaterjal ja ehitusviis

Kanala peab andma kanalitele küllaldast kaitset külma ja niiskuse vastu, mispärast kanala seinte ehitusmaterjal peab olema sooja- ja niiskustpidav nagu palk-, savi-, telliskivi- ja täiteseinad (saepuru, turvas). Raud- ja paekivi neile nõudeile ei vasta; neid võib kanala seinteks kasutada ainult telliskividest või laudadest sisevoodriga. Katuse materjaliks kasutatakse laaste, suuremate ehituste juures ka katusekive ja ühe poolega lamedate katuste kattedeks ka katusepappi. Iga katus peab kindlustama vihmavee hea äravoolu, ega tohi vihma ning lumevett lasta kanalasse. Seda jälgitagu eriti vanemate hoonete juures. Laed ehitatakse tavaliselt laudadest.

Seinte ehitusviis. Kanala seinte ehitusviise on mitmesuguseid. Kõige enam levinud on sõrestik-täiteseinad, sest need on küllalt kuivad, soojustpidavad ja odavad.

Välisseinad ehitatakse sõrestikuliselt 4—5-tollilistest püsti asetatud prussidest, 1—1,2 m vahedega. Ehitusmaterjali kokkuhoiu mõttes võib prusse kasutada ainult nurkadel ja piitadeks, kuna vahepeal võivad olla sama laiad 1,5-tollise paksusega lauad. Prussid vooderdatakse mõlemalt poolt hõõveldamata laudadega. Laudade vahe täidetakse kuiva saepuru või alusturbaga, mida tuleb segada poolkustunud lubjapulbriga vahekorras 1:20. Lubi kivineb seinas ja takistab täitematerjali kõdunemist ning muudab selle ühtlaseks massiks, mistõttu täide seinas ei vaju ega tekita tühje kohti. Lubi takistab ka putukate ja hiirte signemist seinas. Väga hea täitematerjal on ka linaluud, mida võib edukalt kasutada seal, kus neid on.

Kanala seinad välisküljel ehitatakse püstlaudadest, millede vahed kaetakse 1×1,5-tolliliste liistudega. Püstlaudade sisse-

poole lüüakse tõrvapapp, mis kaitseb seinatäidet välisniiskuse eest. Seinä sisemine külg lüüakse ristlaudadega nii kõrgelt, et seinavahet saab täita täitematerjaliga (saepuruga). Soovitatav on enne täitematerjali asetamist seesmine seinakülg täitematerjalipoolsest küljest katta tõrvapapiga, et kaitsta seinatäidet ruumi siseniiskuse eest ja takistada saepuru või turvast laudade vahelt kanalasse varisemast. Nii sise- kui ka välisvooder teha hõõveldamata laudadest, et väljastpoolt rootsivärviga värvimisel värv ja seestpoolt lupjamisel lubi paremini püsima jääks.

Peale sõrestik-täiteseinte ehitatakse kanala seinu veel paljudest, telliskividest ja savist.

Alusmüür. Et seinu niiskuse vastu kaitsta, peab kanala alusmüür olema vähemalt 40 sm kõrge. Alusmüür kuival maal ja puuehituse korral ulatagu maasse 50—60 sm sügavuseni, kivehituse korral aga allapoole maapinna külmumispiirkonda, et külm ei kangutaks seinu üles ja ei lõhestaks neid.

Meie kliimas maapind külmub järgmises sügavuses: kuiv liiv — 50—60 sm, kuiv kruus — 60—70 sm, kuiv savi — 70—100 sm, märg savi-, huumus- ja turbamuld 120—140 sm. Alusmüüri materjaliks võib kasutada kohapeal olemasolevaid kive, kus need aga puuduvad, tuleb valada alusmüür betoonist vahekorras 1:8—1:10, olenevalt kruusa omadustest.

Alusmüür tehakse pae- ja raudkivist 50 sm paksune, kuna betoonist võib valada aga 20 sm paksuse. Alusmüür tuleb seinast korralikult isoleerida, et vältida niiskuse imbustumist seintesse. Parim isoleerimisaine on tõrvapapp, mida tuleb panna alusmüüri pinnale 2—3-kordselt. Papikihtide vahed katta mineraaltõrvaga või asfaldiga. Samuti tuleb alusmüürist isoleerida põrandatalade otsad, mis toetuvad alusmüürile. Alusmüüride isoleerimine seinast pikendab kanala vastupidavust, seepärast tuleb sellele erilist rõhku panna ja isoleerimine teostada reeglite kohaselt.

Kanala põrand võib teha laudadest, tambitud savist, telliskividest ja nn. soebetoonist.

Laudpõrand tehakse hõõveldatud ühekordsetest punnimata laudadest. Põrandaalune täidetakse kuiva kruusa, liiva, ehituspuru või saviga, mis ühtlaselt ning tihedalt kinni tambitakse.

takse, et hiired, rotid ja kärbid ei saaks seal pesitseda. Laudpõrand on kanalale kõige sobivam, sest see on soe ja seda on hõlpus puhastada ja desinfitseerida. Ka savipõrand on küllalt soe, kuid ta kulub ruttu auklikuks, on raske puhastada ja desinfitseerida.

Telliskividest kanala põrand valmistatakse liivasele alusele kãrgtelliskividest, liites neid omavahel lubja-tsemendiseguga.

Viimasel ajal tehakse ka soebeton-põrandaid. Need ehitatakse järgmiselt: põrandaalune täidetakse õhurohke materjaliga nagu lubi-ehitusprügi või telliskivipuruga; sellele valatakse betoonkate, mille tsemendisegus kasutatakse liiva asemel telliskivi- või isegi saepuru, mis teeb põranda soojemaks.

Põranda ehitamisel tuleb arvestada, et kanade väljapääsu-käigud ja ka ukсед asetseksid põrandast 10—20 sm kõrgemal.

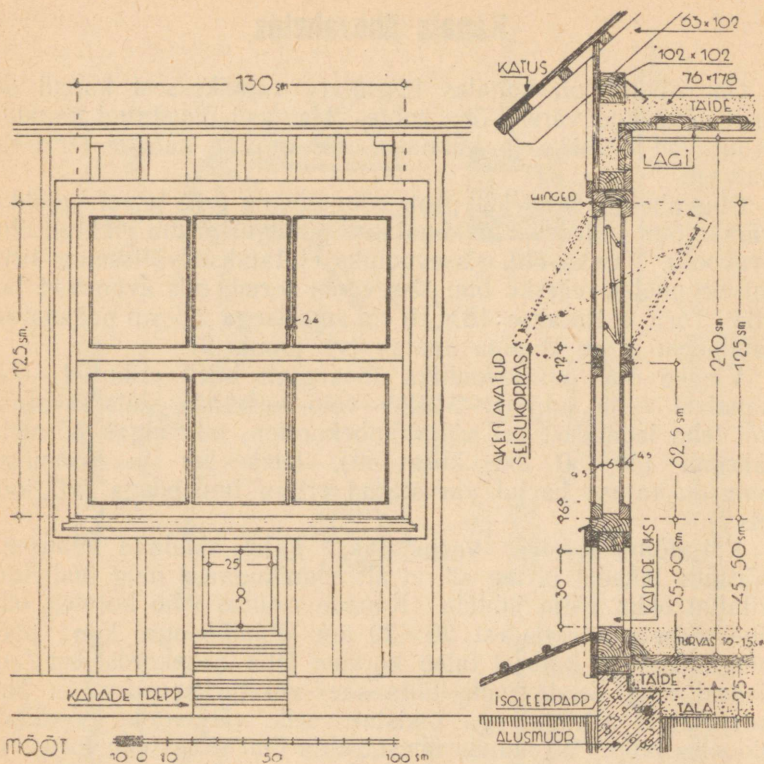
Lae d tehakse harilikult puutalade vahele laudadest ja kaetakse kerge soojapidava materjaliga nagu saepuru, turbapuru ja linaluudega. Lae katteks võib kasutada ka savi, segatult saepuruga, okaspuuokastega, kanarbikuga või kõrkjatega. Raskeid aineid nagu liiva, mulda ja kruusa ei ole soovitatav kasutada.

Kanala valgustamine

Hea valgustus kanalas on üheks tingimuseks kanadelt maksimaalse toodangu saavutamiseks. Küllaldast valgust saadakse kanalasse vastava arvu akende ja nende õige asetusega, nii, et päikesekiired ulatuksid ruumi kaugemaise osadesse.

Kanala aknad ehitatakse kõik lõunapoolsesse seinale, et kanalasse paistaks kauem päike ja akende avamisel ei tekiks tuuletõmmet. See nõue pole maksev kanala kõrvalruumide kohta.

Kanala aknapinna nõuetav suurus on vähemalt $\frac{1}{8}$ — $\frac{1}{10}$ põrandapinnast, kusjuures on soovitatav kasutada suuremapinnalisi aknaid. Heaks valgustuseks on mõõduandev ka akende asetussviis ja mõõdud. Vajalik on, et kõik aknad valgustaksid kanalad nii akende läheduses kui ka ruumi kaugemates osa-

Joonis 1. Kanala aken ja kanade väljapääs (vasakul); seina ristlõige (paremal).

des. Aknad asetatakse põrandast umbes 45—50 sm kõrgusele, et põrand oleks hästi valgustatud. Sobivamaks akende kõrguseks on 1,2—1,4 m ja laius 1,2—1,5 m.

Ohustamiseks olgu aknad kergesti avatavad ja varustatud selleks vastava seadeldisega (vt. joonis 1).

Ülevalt avaneva akna kaudu juhitakse värsket külma õhku vastu lage, kus see enne lindudeni jõudmist soojeneb. Suvel võib osa aknaid hoopis eest ära võtta. Sel puhul tuleb aknaavaused katta traatvõrguga.

Kanala õhuvahetus

Õhuvahetus on kanalas tingimata vajalik, sest kanad on eriti nõudlikud värske õhu suhtes. Halvasti õhustatud kanalad muutuvad niiskeks ja külmaks, mis mõjub kanade tervisele halvasti.

Õhuvahetuse seadeldis peab võimaldama eriti talvel vajaliku värske õhu juurdevoolu kanalasse ja reguleerima rikutud õhu äravoolu. Värske õhu sissevooluks ehitatakse välisseina sise-misele poolele värske õhu sissevoolu torud, mis avanevad lae alla. Toru ehitatakse 18×18 sm suurusega 2,5 sm paksustest laudadest ja on klapiga avatav (vt. joonis 2).

Värske õhu juurdevooluga üheaegselt tuleb rikutud õhk kanalast välja juhtida. Selleks võib kasutada suitsukorstnat või teha laudadest eri väljatõmbekorsten, mis algab põranda lähedalt (40—50 sm kõrguselt), läbib lae ja pööningu ning on katuse harjal varustatud erilise tuulepeaga (vt. joonis 2).

Väljatõmbekorsten varustatakse kahe suletava avausega põranda lähedal ja lae all, et alt sõnnikugaase ning ülalt tarvitatud õhku välja juhtida. Kanade ruumis võib korsten olla ühekordsetest laudadest 20×20 sm läbimõõduga, kuna pööningu osas ja katusel tuleb korsten teha kahekordsetest laudadest ning nende vahe täita sae- või turbapuruga, et õhk korstnas ei jahtuks ega takistaks selle väljavoolu. Ventilatsiooniks jätkub 50 linnule ühest puhta õhu sissevoolu torust ja ühest õhu väljavoolu korstnast.

Väga heaks ventilatsioonisüsteemiks on riidega kaetud raamid, mida kasutatakse laialdaselt vennasvabariikide kanakasvatustes. Akende vahele või nende kohale tehakse avad, mille laius on tavaliselt 1 m ja kõrgus 80 sm. Neisse avadesse asetatakse tihedalt hingedega kinnitatud ja kahekordse marli või riidega ületõmmatud raamid. Raami taha kinnitatakse hingedega vineer või õhuke laudplaat, mis mahub tihedalt raamisse ja võimaldab halva ilma korral õhustamisava sulgeda.

Läbi riide toimub kanala ventilatsioon õhu juurdevoolu ja väljatõmbe näol. Et õhuvahetus oleks hea, peab riide pind raamides olema $\frac{1}{30}$ põrandapinnast.

Käigud ja ukсед

Kanade väljapääsuks kanalast tehakse akendepoolsesse seinä akende alla 25 sm laiuse ja 30 sm kõrgusega avad, mis on ustega või kõrvalelükatavate luukidega suletavad. Talveks suletakse ukсед ja vahed täidetakse soojapidava materjaliga, et vältida kanala liigset jahtumist.

Välisukсед tehakse soojapidavuse mõttes kahekordsetest laudadest, kuna seesmisteks, lindude ruumides, sobivad raamile tõmmatud kerged traatvõrgust ukсед. Kõrvalruumidest olgu aga kanad eraldatud kindlate täispinnaliste ustega. Kanala siseruumides tehakse ukсед 65×180 sm suurusega, millede avamine ja sulgemine toimugu kiiresti ja hõlpsasti.

Soojus ja ahjud

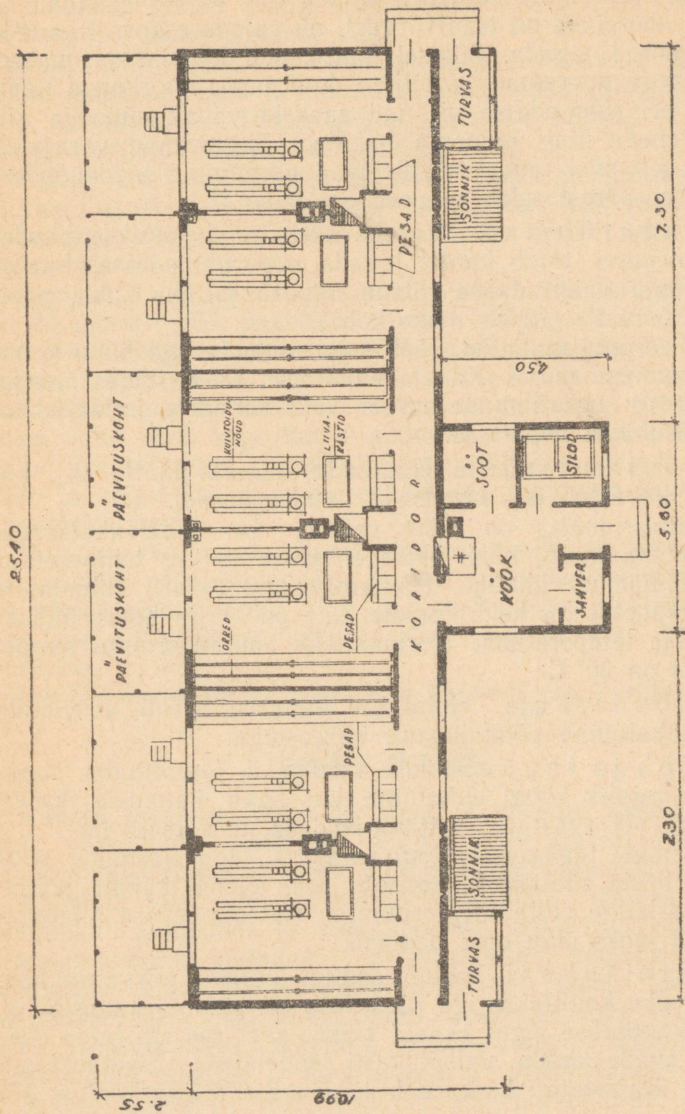
Kanad ei vaja eriti sooje ruume, kuid kanalās peab siiski talvel olema sooja 5—6° C, mida ei saa aga kütmiseta. Ka liiga soojad kanalad ei mõju hästi; näiteks 10—12° C juures muutuvad kanad loiuks ja munatoodang langeb. Mida parem on õhuvahetus, seda külmem võib olla kanala, kuid kanad on eriti tundlikud niiskuse vastu.

Kütteseaded olenevad kanala suurusest. On suuri kanalaid, mida köetakse isegi keskküttega, kuid kolhoosi kanalasse on soovitatav ehitada kas harilikud plekkahjud, saepuru- või telliskiviahjud. Küttekolded teha käigu poole, et vältida tuleohtu.

Kanala ruumid

1. Noor- ja vanakanade ruumid. Noori ja vanu kanu ei ole soovitatav pidada ühes, sest vanad kanad tõrjuvad noori söödanõudest ja magamisõrtest eemale, mis takistab noorte kanade normaalset arenemist. Noori kanu toidetakse vanadest erinevalt, mis põhjustab ka nende eraldamist.

Suuremates kolhoosi ja sovhoosi kanalates tuleb kanade ruume vee!gi rohkem jagada. Kui on palju kanu ühes ruumis, võivad kanade nakkushaigused kergesti massiliselt levida.

Joonis 3. Kolhoosi kanala 300 kanale.

Ühes rühmas ei ole soovitatav pidada üle 50—100 kana. Et kanala vaheseinad on traatvõrgust, on vajaduse korral kanade ruume kerge jagada. Sügisel, kui kanad kanalasse tuuakse, on soovitatav nooremad ja hiljem koorunud noorkanad paigutada eri rühmadesse, et nad saaksid vabalt süüa ja kiiresti areneda ning munema hakata. Tugevamad varajased noored, kes juba munevad, tõrjuvad nõrgemaid söödanõudest eemale, seepärast tuleb ka need eraldada.

2. Sugurühmad. Varakevadel, kui hakatakse haudemune korjama, tuleb kanad jagada sugurühmadesse. Kerget tõugu kanu paigutatakse rühma 12—15 ja üks kukk, poolraskeid kanu 10—12 ühe kuke kohta.

Nagu eespool mainitud, peab sugurühmades iga linnu kohta olema rohkem ruumi. Kanala ehitamisel tuleb silmas pidada, et vastavalt sugurühmade arvule oleks kanadele eraldatud ka väljapääsukäike koplitesse.

3. Hautamisruum ehitatakse kanala juurde siis, kui kolhoos kavatseb ise muretseda haudeparaadi.

Hautamisruumiks on sobiv vaikne, hea õhuvahetusega, tuuletõmbeta ruum, kuhu päike ei paista ja kus temperatuur püsib võimalikult ühtlane. Hautamisruumi võib ehitada ka hea õhuvahetusega keldrikorrale, kus on kerge hoida ühtlast niiskust ja temperatuuri. Normaalseks hautamisruumi temperatuuriks on 20° C.

4. Tibuderuum ehitatakse kanalast eraldi, et vältida tibude nakatumist võimalikkude haigustega.

5. Kõök ja tagavarade ruumid. Suuremates kanalates on vajalik kõögi ehitamine, kus saab kanadele kartuleid keeta või aurutada, vett soojendada, liha keeta jne.

Väiksemate tagavarade nagu teravilja, jahu, kartulite, juurvilja ja teiste söötade hoidmiseks peab olema kanala põhjapoolsesse külge ehitatud laoruumid. Ka igapäevase allapanu materjali jaoks olgu oma panipaik.

6. Sõnnikukast kuulub samuti kanala kõrvalruumide juurde, kuhu kogutakse iga päev õrte alt pühitud kanasõnnik. Sõnnik kogutakse algul kanala käiku, kust see siis seina sees olevate avade kaudu sõnnikukasti heidetakse. Sõnnikukastil on pealt äratõstetav luuk, mille kaudu see tühjendatakse. Nii

sõnnikukasti seinad kui ka luugid tuleb teha tihedad, et sõnnikulõhnad ei pääseks sellest välja.

E sti NSV Ministrite Nõukogu poot kinnitatud tüüpprojektid annavad meie kolhoosides aluse eeskujulikkude kanalate ehitamiseks. Tüüpprojektis on ette nähtud kanalaid kahes suuruses: 300 ja 200 kanale.

Kahes suuruses kanalate projekteerimisel on lähtutud põhimõttest, et üks inimene suudab talitada kuni 500 kana ja lindude haigestumisel on farmis võimalik üht hoonet kohe muuta isolaatoriks.

Joonisel 3 näidatud kanala põhiplaan on 300 kanale. Hoone on 25 meetrit pikk puitehitus. Kanala põhjapoolsel küljel olevas juurdeehituses asetsevad köök ja söödaruumid. Kanala on jagatud 6 eriruumiks, igaüks 21 m²-lise põrandapinnaga; iga ruum mahutab 50 kana. Kanaderuumi ja hoone põhjapoolse seina vahel asub kogu hoone pikkuses vahekaik, mis on eraldatud traatvõrguga. Koridorist kontrollitakse kanade mune mist ja kogutakse munad, sest pesade tagumine luukiderida avaneb koridori.

Vajaliku valguse saamiseks kanalas moodustab akende pind $\frac{1}{8}$ ruumide põrandapinnast. Kanala ruumide soojendamiseks on projekteeritud kolm ahju ja õhustamiseks ventilatsioonikorstnad suitsulõõride kõrval ning lõunapoolse külgseina nurkades.

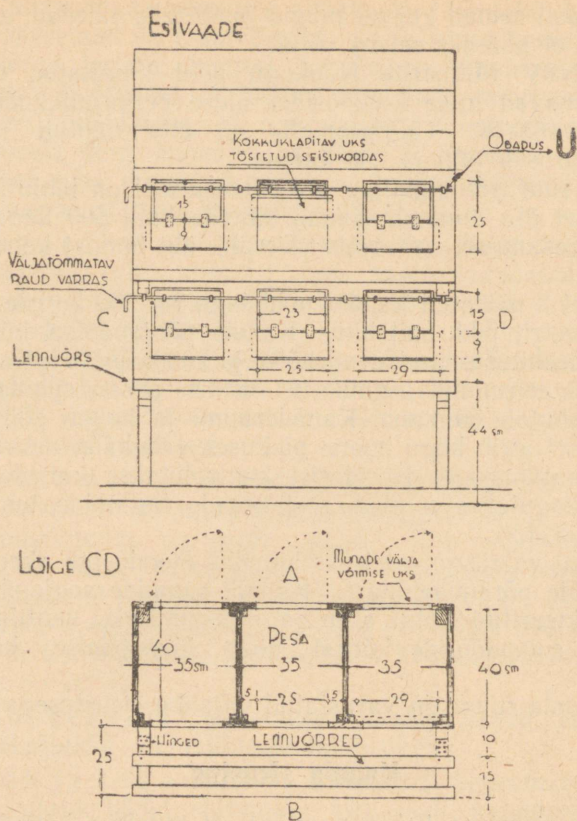
Iga kanala ruum on varustatud vajaliku sisustusega.

Kanala sisustus

Kanala sisustuse kohta on nõue, et ta oleks kanadele mugav, võimaldaks talitamist hõlpsasti ja kiiresti läbi viia, nõuaks vähe ruumi ja oleks profülaktilistele nõuetele vastav.

Kanalaid tuleb välisparasiitide ja pisikute tõrjeks sageli põhjalikult puhastada ja desinfitseerida, sellepärast olgu kogu sisustus kergesti lahtivõetav ja väljakantav. Esemetele pealelendamise vältimiseks kasutada kallakuid pindu (pealmistel kontrollpesadel), pöörlevaid pulki (söödakünadel) või mõnel juhul traatvõrguga eraldamist. Vastasel korral koguneb esemetele alati mustust ja koristamine on raskendatud.

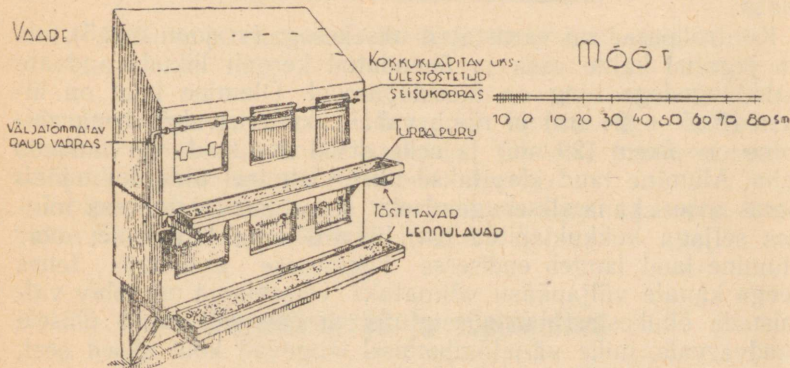
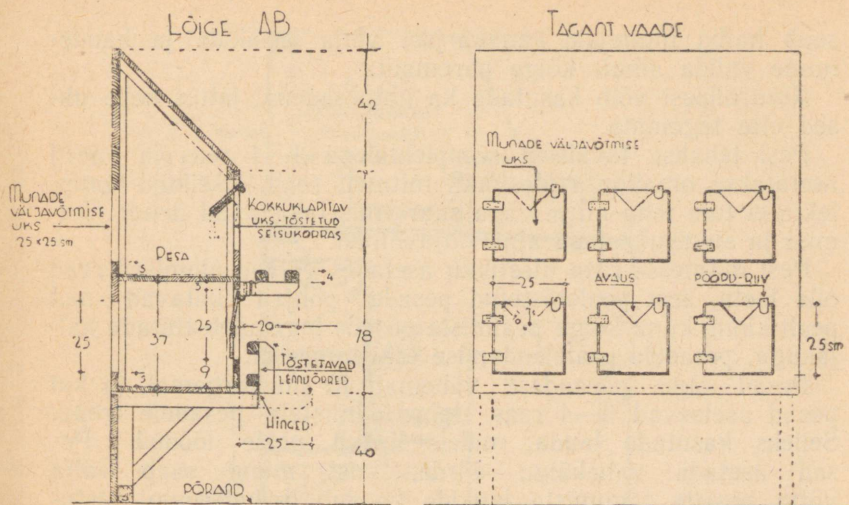
Ruumi kokkuhoiu mõttes ja puhtuse säilitamiseks asetada

Joonis 4. Kontrollpesad.

kõik sisustus põrandast vähemalt 40—50 sm kõrgemale, et jätta lindudele liikumiseks vaba ruumi põrandal ja vältida allapanu sattumist künadesse. Ka ei tohi sisustus varjata päikesekiirte ligipääsu kanala kaugematesse nurkadesse.

Tähtsama osa kanala sisustusest moodustavad pesad. On liht- ja kontrollpesad (vt. joonis 4 ja 5).

Joonis 5. Kontrollpesad.

Kontrollpesa ülesandeks on kanade individuaalse munatoodangu kindlaksmääramine. Kana kontrollpesa minnes langeb selle uks automaatselt kinni, sulgedes vaba väljapääsu ja teise kana sissepääsu. Talitaja vabastab iga munenud kana pesast, seega saab kindlaks teha iga kana munatoodangu.

Kontrollpesad on vajalikud kolhoosi linnufarmis, sest siis

saab halbu munejaid kanakarjast välja praakida ja haudemune valida ainult kõige paremalt.

Kontrollpesi võib kasutada ka lihtpesadena, jättes neile ukseid ette tegemata.

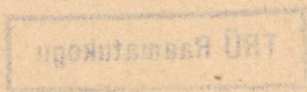
Pesi tehakse tavaliselt komplektidena 3—4 reas ja need asetatakse omakorda ülestikku mitmelt realt. Üksikuid komplekte ei tule teha mitte väga suuri, mis takistavad nende tõstmist ja suurpuhastuse ajal väljaviimist.

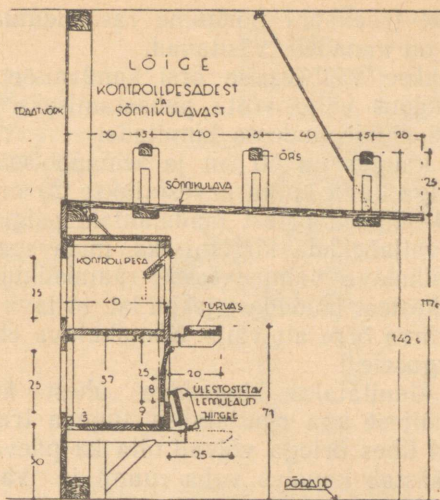
Pesi mitmesse ritta ülestikku asetades võivad alumised read olla laeta, sest pealetõstetud pesade põhjad katavad nad pealt kinni, kuna kõige pealmiste pesade lagi tuleb ehitada kalakuga, pesadele pealelendamise takistamiseks.

Pesad olgu pörandast vähemalt 40 sm kõrgemal, ja kui pesad asetsevad 3—4 reas, teha ülemistele pesadele trepp. Selleks kasutada lauda, millele liistud peale löödud. Pesad asetada vahekäigu äärde, kust mune saab välja võtta pesade tagumiste luukide kaudu, linduseruumi astumata.

Kontrollpesad on varustatud uksekesega (vt. joon. 4 ja 5), mis on jagatud kahte ossa ja ühendatud kergelt liikuda andvate nahkhingedega ning on ülesklapitavad. Ülemine laud on lühem (23,5 — 24 sm) ja ripub vabalt ukseava vahel, kuna alumine on pikem (29 sm) ja selle otsad ulatuvad servlaudade taha. Alumine laud klapiakse ukse tõstmisel üles, kuhu jääb paras avaus kana sissepugemiseks. Kana puudutab pessa minnes seljaga kokkuklapitud ust, lükates seda tahapoole; ukse alumine laud langeb endisesse rippuvasse asendisse, tehes seega kanale väljapääsu võimatuks. Ukseklapid on sobiv valmistada õhukestest laudadest, mis on üles riputatud ühisele raudvarvale, mille väljatõmbamisel langevad kõik ukсед eest, et puhastamist hõlpsam oleks läbi viia.

Pesade ette on asetatud lennulaud pessapääsu hõlbustamiseks. Mitmekordseil pesadel on alumiste kõrdade lennuõrred kaugemal ja ülemised lähemal, et kanad pääseksid ülemistesse pesadesse hüppama. Lennulaud on ööseks hingedega üleslükatavad, et takistada kanadel ööseks pessa pääsemist ja neil laudadel magamist. Lennulaud tulevad igal hommikul täita liiva- või turbapuruga. Kui kana pessa läheb, kõnnib ta lennulaual, seega puhastab jalgu, tagades puhtaid mune. Kui aga

Joonis 6. Kontrollpesad vahekäigu ääres sõnnikulava all.

lennulauda iga päev puhta liiva- või turbapuruga ei täideta, muutub lennulaud sõnniku kogujaks. Viimasel juhul on soovitam lennulauda asemel kasutada lennuõrsi.

Lihtpesi arvestatakse iga viie ja kontrollpesi iga nelja kohta üks. Pesade mõõted vt. jooniselt 5.

Magamisõrred ja sõnnikulava

Magamisõrred asetatakse põrandast umbes 1 m kõrgusele, sest kõrgematele õrtele ja õrtelt allalendamisega võivad kanad endid vigastada. Kõik õrred asetatakse ühekõrgusele. Õrred tehakse 5×5 sm läbimõõduga kandilistest lattidest, millede ülemised servad on poolümmarguseks hõõveldatud (vt. joonis 6).

Õrred olgu siledad ja pragudeta, et kanade parasiidid ei leiaks võimalusi pragude vahel pesitsemiseks.

Liiga peenikesi ja ümmargusi õrsi ei tohi kasutada, sest

kanadel on seal tasakaalu hoidmine raskendatud ning liiga jämedad õrred on kanadele väsitavad.

Õrred asetatakse vastavaisse õrsi kandvaise tappidesse, kust neid on hõlpus välja võtta puhastamiseks. Naeltega ei tohi kunagi õrsi kandepuudesse kinnitada.

Õrtevaheline kaugus on 40 sm ja seinapoolse õrre kaugus seinast 30 sm. Iga kana kohta arvestatakse 20 sm õrt.

Õrte alla, 20—25 sm õrtest madalamale paigutatakse sõnnikulava õiste väljaheidete kogumiseks, mida sealt on hõlpus koristada. Sõnnikulava valmistatakse raamistikule löödud viinerist või õhukestest laudadest ja nii lai, et lava serv ulatuks umbes 20 sm võrra õrre alt välja. Sõnnikulava ehitada põrandast 75 sm kõrgusele.

Sõnnikulava kinnitatakse hingedega ühest küljest seina külge, teisest küljest aga riputatakse tugeva traadiga lakke.

Sõnnikulavad ühes õrtega võivad olla ka päevaks üles tõstatavad, mis säästab kanalas vaba ruumi ja varjab vähem valgust.

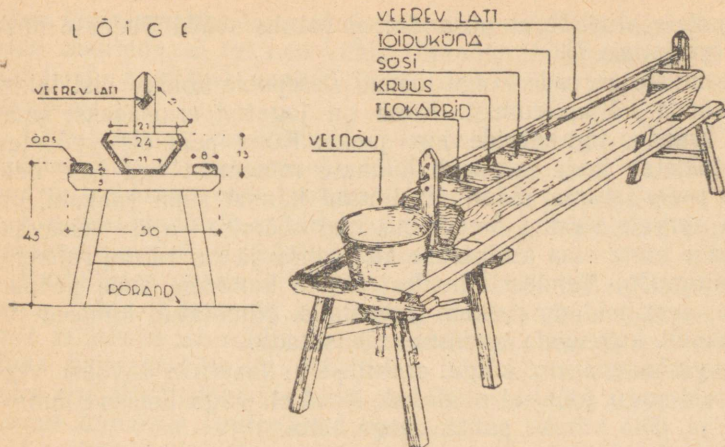
Sõnnikulava kaetakse õhukese turbamulla või liiva korruga, et kanade väljaheidet lava külge ei kleepuks ja et lava oleks kergem puhastada.

Supelkastid

Supelkastid ehitatakse kanalasse selleks, et kanad saaksid liivas ja tuhas supeldes endid mustusest ja välisparasiitidest puhastada.

Supelkastide läbimõõt on 60—70 sm, sügavus 25—30 sm. Kastid täidetakse liiva ja tuha seguga umbes 20 sm. paksuselt, millele lisatakse veel juurde vähe väävlipulbrit. Aeg-ajalt rii-
sutakse supelkastid rehaga põhust ja muust prahist puhtaks. Talvel viiakse iga päev supelkasti natuke sooja tuhka, siis suplevad linnud meelsamini.

Supelkastid asetada sooja ja päikesepaistelisesse kohta, kuhu ulatuvad aknast tulevad päikesekiired või kuhu kiirgab ahjusoojust. Ka sõnnikulava aluseid võib kasutada supelkastide asupaigaks. Supelkastid asetada põrandast 50—60 sm kõrgemale, et lindudele jääks vabaks liikumiseks kastidealune pind.

Joonis 7. Kanade kuiv söödaküna.

Söödanõud

Kanade söödanõud jagunevad pehme- ja kuiv söödanõudeks.

Pehmesööda andmiseks on sobivamad tsingitud plekist valmistatud künad, mis on kerged puhastada. Küna sügavus on 10–12 sm ja ta asetseb 8–10 sm kõrgusel jalgadel. Küna pealmised servad on sissepoole painutatud, et kanad süües sööta maha ei pillaks. Küna pealmise pöörleva pulga keskkohta kaugus küna äärtest on 14,5 sm. Kahe poolega küna ühe jooksva meetri kohta arvestatakse 12 kana ehk umbes 15 sm künaserva iga kana kohta.

Söödanõusid peab kanadel külluses olema, et kõik kanad söödakünade juurde pääseksid.

Pehmesöödakünasid võib valmistada ka puust, kuid need ei ole nii kergesti puhastatavad ja on ka vähem vastupidavad kui plekist valmistatud künad.

Pehmesöödakünasid võib kasutada ka õhtul kanadele terade andmiseks.

Kuiv söödanõud tehakse laudadest ja asetatakse 45–50 sm

kõrgustele alustele, et põrandalt ei satuks söödanõudesse mustust (vt. joonis 7).

Pealmiste servade külge löödud sissepoole hoiduv liist takistab sööda väljapildumist. Küna on jagatud eriosadeks: puusõe, kruusa, tigukarpide jne. jaoks. Küna peal olev pöörlev latt takistab linde jalgupidi künasse minemast ega lase neid küna peale istuna jääda. Et linnud künast süüa saaksid, on küna servale löödud õrred, kus nad söömise ajal seisavad. Sarnase küna otsa asetatakse ka veenõu ja kui ruumi rohkem, ka piimanõu. Nendest künadest ei või kanadele anda pehmet sööta, sest neid on raskem puhastada. Nimetatud künasid tuleb ainult kuiv sööda andmiseks kasutada.

Jooginõudena on kõige praktilisem kasutada tavalisi vee-ämbreid nagu joonisel näidatud. Need on väga hõlpsad puhastada ja jälle värske puhta veega täita.

Jooginõud on soovitatav asetada teokarpide salve kõrvale, et kanad vett juues ei tilgutaks vett kuiv söödale, mis tekitab kuiv söödasse kliistritükke. Jooginõu võib asetada ka eraldi valmistatud alusele.

Vee- ja piimanõud olgu alati asetatud alustele, mis põrandast 50—60 sm kõrgemal, et kanad ei saaks siblides neile prahti sisse ajada.

Kanakoplid

Nagu varem nimetatud, tuleb kanala asukoha valikul suurt tähelepanu osutada kanadele avarate koplite rajamise võimalustele, sest hea kanakoppel on kanade tervise ja elujõu allikas.

Koplis saavad kanad olla otseses päikesepaistes, värskes õhus, elustada rohke liiklusega vereringet ja saavad olla muutliku ilmastiku mõju all. See kõik tugevdab lindude tervist ja soodustab munatoodangu suurenemist. Peale selle annab rohumaal lindudele väärtuslikke toiteaineid, eriti kasvu edendavaid ja elujõudu andvaid vitamiine, mineraale ja hästi seeduvat valku noore mahlaka rohu, putukate ja tõukude näol. Eriti tähtis on tibude kasvatamine heal rohumaal.

Kõige ideaalsem oleks anda kanadele täieline vabadus, taga piiramata kanakoplid, mida vennasvabariikide eesrind-

likes linnufarmides kasutatakse. Kui kanadel on suured maaalad kasutada, ei tee nad kahju viljapõldudele, sest nad ei lähe kanalast, kus nad saavad sööti, ööbivad ja munevad, väga kaugele.

Eriti soovitav on kasutada veetavaid kanamaju, viia neid põllule, kuivale heinamaale, karjakoplatesse jne., kust kanad saavad rohkesti rohtu, putukaid, usse, teri ja seemneid.

Kui aga lindudele ei ole võimalik anda piiramatuid kopleid, tehakse piiratud, tarastatud kanadekoplid.

Keskmites oludes arvestada vähemalt 8—10 m² koplipinda kana kohta. Kanakopli rohukamar peab andma rohkesti pehmet ja leherikast rohtu. Selleks tuleb maa harida ja seemendada. Esimene külv on otstarbekas teha sügisel. Sobivaks külviks on taliviljade ja taliviki segatis, mis juba varakevadel annab kanadele suurepäraselt haljassööta.

Soovitav on kanakoppel jagada kahte ossa. Ühele osale jätta kanad, kuna teisele osale külvata varakevadel kiiresti kasvavaid taimi, nagu kaera ja vikisegatist. Kui oras on tugevnenud, tuuakse kanad suvivilja all olevasse koplisse, kuna talivilja segatisega koppel küntakse ümber ja seemendatakse uuesti.

Püsiva rohukamaraga kanakopli soetamisel tuleb eelviljaks valida kartul või juurvili.

Püsiva rohukamaraga kanakopli seemendamiseks on soovitav kasutada 1 aari (100 m²) kohta grammides järgmist seemneseugu:

	Keskmisele maale	Kuivemale liivamaale
valge ristik	50	50
aasnurmik	300	120
punane aruhein	60	200
hilisnurmik	100	—
kastehein	—	200
inglise raihein	150	120

Külviaastal peab lindude karjatamisega o'ema ettevaatlik, sest taime juured on nõrgad ja linnud võivad nad hõlpsasti üles siblida.

Aja jooksul võivad tekkida kõrgemad rohutukaad, sest kanad ei söö kõiki taimi võrdselt. Niisugused tukad tuleb niita või karjatada muude loomadega, et rohukamar püsiks ühtla-

sena. Koplite väetamisel o'dagu kunstväetiste tarvitamisega tagasihoidlik, sest kanad võivad kergesti mürgitusi saada. Eriti fosforväetis jääb kuivemal külviajal maapinnale. Kunstväetisi tuleb kasutada kevadel varakult, kuid ettevaatusega, siis ei saa see kanadele ohtlikuks.

Kanakopliks tuleb tuule- ja päikesevarjuks istutada puid ja põõsaid, mille all kanad kuumade päikesepaisteliste ilmadega varju leiavad. Puud ja põõsad istutatagu hõredalt, et nad ei takistaks rohukasvuga muutuks nende alused niiskeks ja hämaraks, mis soodustab pisikute ja parasiitide levimist, põhjustades seega kanade massilisi haigestumisi. Puid ja põõsaid ei või istutada kanalale lähedale, sest nad varjavad kanalit ja siis ei lähe kanad kanalale lähedusest ka üldse kaugemale. Kopli põhjapoolsesse külge istutada tihe kuusehekk või teha planktara, mis koplit kaitseb külmade põhjatuulte eest.

Koplid piiratakse traatvõrguga või varbtaraga, mis tehakse nii kõrge, et kanad neist üle ei lendaks. Kerget tõugu (leghorni) kanade tara kõrgus olgu 2 m, kuna poolraskeid tõuge (rood-ailendi) suudab juba 1,5—1,8 m kõrgune tara kinni pidada. Kanakoplid tuleb hoida pidevalt puhtad, selleks pühkida kanalale ümbrust ja kopli kaugemad osad riisuda rehaga puhtaks.

Koplid jaotada ruudukujulisteks maatükkideks, sest siis söövad kanad kopli pinda ühtlaselt. Kui aga ruudukujulist koplit ei saa rajada, siis tuleb valida ristkülikukujuline maatükk, mille pikkus ei tohi aga olla üle 50—60 meetri, sest kanad ei lähe siis kopli kaugematesse osadesse.

Kolhoosid peavad aegsasti asuma eeskujulikkude kanalate ehitamisele. Ilma korraliku kanalata ei ole neilt loota tulu. Rajades igasse kolhoosi nõuetele vastavad kanade ruumid, astume suure sammu edasi kolhoosi ühislinnukasvatuse arendamisel ja kolme aasta plaani täitmisel.

tu

50 kop.

A 17909

17

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00496473 2